

Kongresser och utställningar

Symposium i Stockholm om bevarande av medeltida träskulptur

Den 28—30 maj anordnade Vitterhetsakademien ett internationellt symposium om bevarande av medeltida altarskåp och skulpturer i kyrkor och muséer. Ett femtiotal personer deltog i symposiet med ledande experter inom konservering och kulturminnesvård från Tyskland, Österrike, Belgien, England och de skandinaviska länderna i spetsen.

En av huvudfrågorna var den situation Sverige i detta avseende befinner sig i: genom landets naturliga klimat och den uppvärmning som används i våra kyrkor är Sveriges ca 2 800 medeltida skulpturer och ca 600 altarskåp nästan genomgående i behov av omgående, mer eller mindre omfattande konservering. Av dessa finns endast en mindre del i museisamlingar, som ju oftast kan bjuda ett lämpligt klimat och regelbunden tillsyn. Tillgången på konservatorer står på intet vis i proportion till konserveringsbehovet, och Sverige saknar än så länge en adekvat konservatorsutbildning.

Inledningsvis presenterades problematiken.

Aron Andersson vid Historiska museet, som har den största museisamlingen av träskulptur, redogjorde för "Den medeltida träskulpturen i Sverige i dess historiska och konsthistoriska sammanhang". Han betonade behovet av välutrustade konserveringsverkstäder i offentlig regi, med välutbildade konservatorer med internationell erfarenhet och kringssyn; endast genom att tillämpa de ledande europeiska konserveringsinstitutens undersöknings- och konserveringsprinciper kan Sverige internationellt uppfylla sina förpliktelser som en med rika medeltida konstskatter privilegierad nation.

Ake Nisbeth, Riksantikvarieämbetet, chef över Kulturminnesbyrån, den avdelning som

ansvarar för vården av kyrkorna och deras inventarier, gav en redogörelse för hur man i Sverige från reformationen och framåt förhållit sig till det katolska arv, som kyrkobyggnaderna och deras inventarier utgör.

Peter Tångeberg, ledare för den avdelning för konservering av måleri på trä som 1977 inrättades vid Riksantikvarieämbetet och de Historiska museernas tekniska institution, gav en bitvis skakande rapport över det tillstånd stora delar av vårt bestånd av medeltida träskulptur befinner sig i. En inventering av 55 kyrkor i landskapen Uppland, Västergötland och Småland (se *Fornvännen* 1979 s. 113) visade det oerhörda konserveringsbehov som föreligger. De största skadorna har uppstått under de senaste decennierna, i takt med installerandet av värme i kyrkorna, något som obönhörligt för med sig lägre luftfuktighet och därmed ett olämpligt klimat för polykrom träskulptur: när den relativa luftfuktigheten sjunker, krymper träet. I målningsskikten, som inte kan följa med träets rörelser, uppstår då irreparabla skador i form av blåsor och färgbortfall.

Ingmar Holmström vid Riksantikvarieämbetets vårdbyrå förklarade klimatmekanismerna och redogjorde för en rad uppvärmningsmetoder; de flesta uppvärmningssystem som i dag används i våra kyrkor orsakar skador på själva byggnaderna i form av nedsmutsning av väggar och valv, samtidigt som den genom uppvärmningen sänkta luftfuktigheten är ödesdiger för många av inventarierna. Holmström var personligen förespråkare för tillfällig uppvärmning av kyrkor medelst infravärme; endast genom tillfällig uppvärmning kan man hålla luftfuktigheten på en rimlig nivå.

Bernard Feilden, chef för det internationella centret för bevarande och konservering av kulturminnen i Rom (ICCROM) gav en redogörelse för hur kulturbyggnader bör underhållas: viktigast av allt är den regelbundna tillsynen. Därigenom kan åtgärder vidtas i tid och behöver inte få karaktären av brandkårsutryckningar: "The less emergency maintenance the better the emergency plan."

Första dagens eftermiddag ägnades — efter ett föredrag av professor Paul Philippot (Feildens företrädare som chef för ICCROM) över den medeltida skulpturens polykromi — åt redogörelser för hur man i Tyskland och Österrike organiserat konserveringsarbetet. Gertrude Tripp vid Denkmalmamt i Wien redogjorde för den österrikiska organisationens uppbyggnad och funktion, varefter Karl Ludwig Dasser redogjorde för hur Bayerische Denkmalpflege fungerade. Vidare talade Eike Oellermann, privat konservator med erfarenhet av mycket stora konserveringsuppdrag (bl. a. ledningen av konserveringen av Bernt Notkes stora triumfkrucifixgrupp i domkyrkan i Lübeck).

Symposiets andra dag ägnades bl. a. åt dokumentation och forskning inom modern konservering, med föredrag av Manfred Koller, Wien och Unn Plather, Oslo, samt åt presentation av ett antal representativa, nyligen utförda större konserveringsarbeten i Tyskland och Skandinavien.

Symposiet avslutades med att de utländska gästerna på platsen fick studera de stora svårigheter man står inför när det gäller konservering och bevarande av de tre värdefulla flandriska altarskåpen i Strängnäs domkyrka; deltagarna uttryckte sin stora bestörtning över altarskåpens tillstånd.

Efter diskussion enades de utländska deltagarna om att avge följande resolution:

"The delegates to the Conference on the safe-guarding of medieval altarpieces and wood carvings in churches and museums, held in Stockholm 28—30 May 1980, herewith

in consideration of the exceptional importance of the cultural heritage of polychrome, medieval wood-carvings in Swedish churches;

and with attention to the interest of these carvings not only because of their intrinsic value but also because of the fact, that they escaped the fate of medieval wood carvings in most countries north of the Alps, viz. destruction through the iconoclasts of the Reformation or renovation in the baroque style of the Counter Reformation, and thus present themselves as exceptionally complete ensembles *in situ*, in a connection which is still reminiscent of their original context;

and the fact that the introduction of central heating in the churches in latter years radically changed the climatic conditions, which had permitted the preservation of the carvings for centuries, and which now threatens these works of art with rapid and irreparable destruction;

recommend that expert authorities work out a general policy of approach, adjusted to the seriousness and extensiveness of the problem, and mainly with the following aim in view:

1. To instigate scientific studies of the climatic conditions of the churches in different specific cases and work out acceptable solutions, which can satisfy both the needs of the community and the requirements necessary for the preservation of the works of art *in situ*, because if these requirements cannot be fulfilled, the only way to preserve the works of art will be their removal to museums.

2. To guarantee the training of a sufficient number of qualified restorers, with a situation in relation to their responsibility according to internationally accepted standards, in order to safe-guard the effective realization of such a policy.

3. To safe-guard the control and upkeep of the works of art preserved *in situ*, and of their milieu, with the aid of an organized staff with adequate training and in sufficient number."

Symposiets föredrag kommer att publiceras av Vitterhetsakademien, troligen redan tidigt våren 1981.

Göran Tegnér